

3—6 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 februari

Sid.

Interpellationer:

av herr Augustsson (s) ang. indragningen av domkretsar	5
av herr Brundin (m) om en översiktsplan för användningen av mark för industri- samt bostads- och fritidsändamål	6
Meddelande ang. enkel fråga av herr Wallmark (m) om samord- ning av remisstiden för vissa betänkanden	7

Onsdagen den 4 februari

Höjd mervärdeskatt på vissa varor	8
Beräkningen av ränta på kvarstående skatt och överskjutande pre- liminär skatt	15

Torsdagen den 5 februari

Svar på enkla frågor:

av fru Florén-Winther (m) ang. tillgodoräknande som merit av viss tid vid statlig tjänst	18
av herr Wallmark (m) om samordning av remisstiden för vissa betänkanden	19
av herr Österdahl (fp) ang. trafiken mellan Gotland och fast- landet	21
Svar på interpellation av herr Wikström (fp) om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan	25
Interpellation av herr Werner (vpk) ang. skatteflykt av utländska företag i Sverige	29

Fredagen den 6 februari

Sid.

Svar på interpellation av herr Nyman (fp) om effektivare kontroll av sjukhusapparatur	31
Interpellation av herr Skårman (fp) ang. stadsplanefrågor och riksplanering vid lokalisering av industrier till västkusten	34

Samtliga avgjorda ärenden**Tisdagen den 3 februari**

Protokoll från justitiedepartementet ang. fullmactsgranskning ..	3
--	---

Onsdagen den 4 februari

Bevillningsutskottets betänkande nr 1, ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor	8
— nr 2, ang. ändring i förordningen om tobaksskatt, m. m.	14
— nr 3, ang. ändring i uppbördsförordningen	15

Tisdagen den 3 februari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollen för den 21, 22 och 23 nästlidne januari.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

DEPARTEMENTS PROTOKOLL den 29/1 1970

Granskning av fullmakt för ledamot av riksdagens första kammare

Till justitiedepartementet har från länsstyrelsen i Södermanlands län inkommit fullmakt för ombudsmannen Roland Sundgren, Hökåsen, som vid ny röstsammanräkning utsetts till ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av kammaren.

Granskning av fullmakten företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakten.

Protokoll över den företagna granskningen skall tillsammans med fullmakten överlämnas till första kammaren.

Enligt uppdrag

Margit Hirén

Det antecknades, att herr Sundgren (s) utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Svensson, Erik, (s), vilken avsagt sig riksdagsmannabefattningen.

Herr *Sundgren* infann sig nu och intog sin plats i kammaren.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare

Härmed anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 3 februari—den 6 februari 1970 för deltagande i folk- och försvarskonferens.

Stockholm den 29 januari 1970

Hans Lindblad

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 443 och 444 till utrikesutskottet,

motionerna nr 445—448 till konstitutionsutskottet,

motionerna nr 449—471 till statsutskottet,

motionen nr 472 till bankoutskottet, motionerna nr 473 och 474 till statsutskottet samt

motionen nr 475 till lagutskott.

Vid föredragning av motionen nr 476 hänvisades densamma, såvitt avsåge grunderna för bidrag till politiska partier, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades

motionerna nr 477—492 till statsutskottet,

motionerna nr 493—497 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 498—500 till bankoutskottet,

motionerna nr 501—517 till lagutskott,

motionerna nr 518—522 till jordbruksutskottet,

motionerna nr 523—525 till allmänna beredningsutskottet,

motionen nr 526 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 527—529 till allmänna beredningsutskottet,

motionerna nr 534—536 till utrikesutskottet och

motionerna nr 537—544 till konstitutionsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 545 hänvisades densamma, såvitt den avsåg rösträttsåldern, till konstitutionsutskottet samt, såvitt den anginge myndighetsåldern, till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet motionen nr 546.

Vid föredragning av motionen nr 547 hänvisades densamma, såvitt den avsåg förbud mot tobaks- och alkoholreklam, till konstitutionsutskottet, såvitt den anginge köplagen, till lagutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 548 och 549 till konstitutionsutskottet,

motionerna nr 550—635 till statsutskottet,

motionen nr 636 till allmänna beredningsutskottet,

motionerna nr 637—644 till statsutskottet,

motionen nr 645 till konstitutionsutskottet,

motionerna nr 646—650 till statsutskottet,

motionen nr 651 till allmänna beredningsutskottet samt

motionerna nr 652—686 till statsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 687 hänvisades densamma, såvitt den avsåg grunderna för bidrag till politiska partier, till konstitutionsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 688—752.

Vid föredragning av motionen nr 753 hänvisades densamma, såvitt den avsåg kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, till statsutskottet samt i övrigt till lagutskottet.

Föredrogs och hänvisades

motionen nr 754 till allmänna beredningsutskottet,

motionerna nr 755—768 till statsutskottet och

motionerna nr 769—797 till bevillningsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 798 hänvisades densamma, såvitt den avsåg tillsyn över stiftelser, till lagutskottet, i vad den anginge skattefrihet för stiftelser, till bevillningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 799—801 till bevillningsutskottet samt

motionerna nr 802 och 803 till bankoutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 804 hänvisades densamma, såvitt den avsåg ändring i riksdagsstadgan, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet motionerna nr 805—808.

Vid föredragning av motionen nr 809 hänvisades densamma, såvitt den avsåg forskning beträffande arbetsmiljön, till allmänna beredningsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades

motionen nr 810 till bankoutskottet,

motionen nr 811 till konstitutionsutskottet,

Interpellation ang. indragningen av domkretsar

motionerna nr 812—829 till bankoutskottet,
 motionerna nr 830—888 till lagutskott,
 motionen nr 889 till allmänna beredningsutskottet,
 motionerna nr 890—913 till lagutskott,
 motionerna nr 914—948 till jordbruksutskottet och
 motionerna nr 949—967 till allmänna beredningsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 968 hänvisades densamma, såvitt den avsåg införande av förbud mot könsdiskriminering i anslutning till lagstiftning om förbud mot rasdiskriminering, till lagutskott och i övrigt till allmänna beredningsutskottet.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 969—989 till allmänna beredningsutskottet,
 motionerna nr 990 och 991 till statsutskottet,
 motionerna nr 992—994 till lagutskott samt
 motionen nr 995 till bankoutskottet.

Anmäldes och bordlades
dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 3, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser,

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 17, med förslag till stadga om enskilda vårdhem m. m.

Anmäldes och bordlades
 bevillningsutskottets betänkanden:
 nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor jämte motioner;
 nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning

om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt, m. m. jämte motion; och

nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953:272) jämte motioner.

Interpellation ang. indragningen av domkretsar

Herr AUGUSTSSON (s) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den 29 maj 1969 behandlades här i riksdagen Kungl. Maj:ts proposition nr 44 år 1969 angående de allmänna underrätternas organisationer m. m. I denna fråga ingick också förändringar av domkretsindelningen. I propositionerna föreslogs som minsta underlag kretsar med tre domare med visst undantag. Förslaget möttes av stark opinion ute i landet, och i ett flertal motioner framfördes krav att även kretsar med arbetsunderlag för en å två domare skulle kunna bibehållas.

Utskottets utlåtande och riksdagens beslut blev också att domsagokansli i centralort så långt möjligt bör bibehållas. Riksdagens beslut blev också att efter utredning i varje sådan fråga som gäller ändrad indelning Kungl. Maj:t noga överväger frågan och utnyttjar de möjligheter som finns att bevara även domstolar med endast två domare. Vidare framhölls i beslutet att domkrets med endast en domare på samma grunder skulle kunna bibehållas.

Efter riksdagens beslut har enligt pressuppgifter redan nu beslut om indragningar aviserats. Dessa tycks gälla Säffle, Mjölby och Vetlanda. Av dessa tre nämnda har Mjölby och Vetlanda underlag för mer än en domare. Beträffande Mjölbyregionen som jag känner närmast föreligger även en betydande industriell expansion och därmed en ökad befolkningsökning.

Interpellation om en översiktsplan för användningen av mark för industri- samt bostads- och fritidsändamål

Med stöd av vad som här framförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet ställa följande interpellation:

Anser justitieministern att dessa aviserade indragningar av domkretsar är i överensstämmelse med riksdagens uttalade mening och i så fall på vilka grunder eller principer baseras indragningarna?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om en översiktsplan för användningen av mark för industri- samt bostads- och fritidsändamål

Ordet lämnades härefter till herr BRUNDIN (m), som yttrade:

Herr talman! Samtidigt som man har anledning att med tillfredsställelse konstatera den kraftiga expansion som svenskt näringsliv genomgått under de senaste årtiondena, finns det anledning att fästa speciell uppmärksamhet på de problem som med största sannolikhet kommer att uppstå om utbyggnaden inte samordnas med hänsyn till naturresurserna. Det är t. ex. den kemisk-tekniska industrin som blir föremål för intresse då denna industri lätt kan kollidera med starka miljövårds- och friluftsentressen.

Den utveckling som under 1960-talet skett inom Göteborgsregionen ger anledning till mycket starka farhågor. Det råder ingen tvekan om att vi i dag mer än tidigare är beroende av fritidsområden för vila och rekreation. Såväl Bohuslän som Halland har genom sina, var för sig, särpräglade kustområden kunnat erbjuda goda möjligheter till friluft- och fritidsverksamhet. Då samtidigt framför allt

Bohuslän haft att kämpa med besvärliga sysselsättningsproblem för den bofasta befolkningen, har det varit naturligt att man med tillfredsställelse hälsat etablerandet av nya industrier. Av denna anledning har det också inom detta område kommit att uppstå något av en tävlan för att säkerställa den egna kommunens framtid.

Samtidigt som det naturligtvis är angeläget att man tillgodoser kravet på sysselsättningstillfällen är det oundgängligen nödvändigt att man tar ställning till frågan om den framtida utbyggnaden av de svenska kustområdena. Då det f. n. pågår intensiva debatter om utbyggnader i bl. a. de bohuslänska fjordarna måste man konstatera att det är djupt olyckligt att dessa beslut icke kan grundas på en samordning och förutseende planering. Då det i sista hand måste vara riksdagen som har att bära ansvaret för miljövårdande åtgärder av mera betydande omfattning, anser jag det nödvändigt att riksdagen ges tillfälle till en skyndsam behandling av frågan.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att riksdagen, innan nya beslut fattas om väsentlig industrilokalisering till Västkusten, får tillfälle att ta ställning till en översiktsplan omfattande markanvändningen såväl för industriella som bostads- och fritidsändamål?

Även denna hemställan bifölles.

Anmäldes och bordlades en av herr *Lidgard* avlämnad motion, nr 996, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 4, angående huvudmannskapet för mellanskolan.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga den 29 januari framställdes av herr *Wallmark* (m) till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet: "Vill Statsrådet medverka till att remisstiden för Norrlandsberedningens betänkande 'Högre teknisk utbildning i Norrland' samordnas med remisstiden för Universitetskanslersämbetets utred-

ning av teknisk magisterutbildning m. m. 'tema'?"

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.07.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 4 februari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne januari.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr andre vice talmannen *Ivar Johansson* för tiden till och med den 9 innevarande månad på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av dysakusis vore inlagd för oto-neurologisk utredning å öronkliniken vid regionsjukhuset i Linköping samt sjukskrivnen för tiden till och med sistnämnda dag.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts skrivelse nr 3, med redogörelse för behandlingen hos Kungl. Maj:t av riksdagens skrivelser.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 17, med förslag till stadga om enskilda vårdhem m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet motionen nr 996.

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor jämte motioner.

I propositionen nr 7 hade Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över finansärenden

för den 2 januari 1970, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor.

Såsom aviserats i statsverkspropositionen vore avsikten, att förslag skulle framläggas om höjning av mervärdeskatten till 14 procent vid årsskiftet 1970/71. För att motverka den köprush som därigenom kunde befaras under år 1970 främst beträffande kapitalvaror hade i denna proposition föreslagits, att skatthöjningen i fråga om vissa sådana varor skulle genomföras redan den 1 februari 1970.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget hade bland annat, i punkten 5, förordats en höjd beskattning av hushållsapparater, kylskåp och spisar m. m.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande motioner:

1. motionerna I: 439, av herr *Ottosson*, och II: 485, av fröken *Ljungberg*;
2. motionerna I: 440, av herr *Schött m. fl.*, samt II: 486, av herr *Regnéll* och fru *Sundberg*;
3. motionerna I: 441, av herr *Werner*, och II: 484, av herr *Hermansson m. fl.*;
4. motionerna I: 530, av herr *Brundin m. fl.*, och II: 621, av herr *Ericsson* i Åtvidaberg m. fl.;
5. motionerna I: 531, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 623, av herr *Löfgren m. fl.*; samt
6. motionerna I: 532, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 622, av herr *Löfgren m. fl.*

I motionerna I: 440 och II: 486 hade anhållits, att riksdagen måtte antaga propositionen med den ändringen, att punkten 5 i den föreslagna förordningen utginge.

I motionerna I: 441 och II: 484 hade yrkats, att riksdagen skulle avslå förevarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 7 och med bifall till motionerna I: 440 och II: 486 samt med avslag på följande motioner, nämligen

- 1) I: 439 och II: 485
- 2) I: 441 och II: 484
- 3) I: 530 och II: 621
- 4) I: 531 och II: 623
- 5) I: 532 och II: 622,

antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor med den ändringen, att förordningen erhöles i betänkandet angiven lydelse, vilket förslag innebure, att punkten 5 i förordningen skulle utgå samt att förordningen skulle träda i kraft den 9 februari 1970.

Därjämte hade utskottet hemställt, att detta ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition beslöt kammaren, att ärendet skulle nu företagas till avgörande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Med hänsyn till den långtgående enighet som förelegat inom bevillningsutskottet i detta ärende, bevillningsutskottets betänkande nr 1, hade det måhända kunnat passera utan kommentarer, men av särskilda skäl kan några synpunkter vara befogade.

Ärendet ingår som en liten detalj i det stora skattepaket som av finansministern aviserats i finansplanen. Ovissheten om skattepaketets innehåll är betydande. Bortsett från vissa allmänna riktlinjer för den blivande propositionens utformning vet riksdagen ytterst litet om hur propositionen kommer att bli upplagd i sina enskildheter och hur skatteskalorna blir utformade.

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor

Endast en sak har vi trots vara klar, nämligen att momsen skulle komma att fr. o. m. den 1 januari 1971 höjas med generellt 4 procent över hela linjen. I den förvisningen att förslaget därom stod fast från regeringens sida fattade bevillningsutskottet i torsdags beslutet att med viss ändring tillstyrka Kungl. Maj:ts proposition om höjning omedelbart av momsen med den angivna siffran 4 procent för vissa kapitalvaror, ehuru detta kanske skedde med ett visst föregripande av det senare ställningstagandet till den större frågan om den generella momshöjningen.

Det är onekligen något avigt och kanske olyckligt att man tar den lilla frågan först utan att avvakta propositionen i den stora frågan; det är som att kasta jätten inte efter brödet utan före brödet. Med tanke på det ådaga lagda behovet av en skärpt finanspolitik för att hejda överhettningstendenserna inom samhällsekonomin har vi i bevillningsutskottet som sagt i enighetens tecken dock accepterat propositionens förslag i denna del.

Men vi hade knappt kommit hem förrän vi i förrgår genom tidningar och TV fick reda på att finansministern i ett föredrag i Nässjö givit skattebetalarna en förvarning om att han funderade på att generellt höja momsen inte med fyra procent, som det sagts i finansplanen och i propositionen, utan med fem procent eller kanske mer. En ytterligare momshöjning har alltså på detta sätt aviserats. Många skattebetalare ställer sig fundersamma, skulle jag tro, till denna finansministerns propå. Skatten bara stiger och stiger utan någon skönjbar övre gräns, och priser, lönekostnader och löneanspråk pressas uppåt. Vi måste enligt min mening vara försiktiga och avstå från ytterligare momshöjningar.

Den aviserade momshöjningen med ytterligare en procent — eller två procent eller vad det kan bli — behövs inte för att balansera budgeten. Här ligger alltså inte finansministerns mo-

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor

tiv. Jag hade tänkt fråga finansministern — som tyvärr inte är närvarande — hur det blir med denna höjning och med hur stor procent höjningen kommer att uttagas.

Behovet av övergångsbestämmelser till förekommande av att redan ingångna köpeavtal träffas av momshöjningar har understrukits i ett flertal framställningar till utskottet och i flera motioner. Yrkanden därom har utan tvivel haft ett visst fog för sig. I fråga om varugruppen 5, som enligt propositionen skulle omfattas av skattehöjningen, har problemen röjts ur världen genom utskottskompromissen angående denna grupp, d. v. s. slopande av hushållsmaskinerna. Utskottets beslut innebar som beaktat att med bifall till den av herr Schött m. fl. från moderata samlingspartiet väckta motionen dessa hushållsmaskiner slipper skattehöjningar nu och får vänta till senare. Man har visat en berömvärd omtanke om husmödrarna och på samma gång med ett Alexanderhugg — eller kanske ett Kinnahugg — löst den gordiska knuten och skilt sig från en del besvärliga övergångsproblem. Det är endast att beklaga att i en del andra fall dessa senare problem kvarstår och att även före dagens beslut gjorda köp drabbas av skattehöjningar på resterande avbetalningar. Kanske konsumenterna drabbas mest.

I fråga om en varugrupp, nämligen båtarna från småvarven, utgår jag från att finansministern, i enlighet med bevillningsutskottets skrivning, ser till att varven befrias från den fyraprocentiga höjningen på tidigare ingångna leveransavtal.

I fråga om hushållsmaskinerna förelåg förutom omtanken om hushållens mekanisering två bekymmer som väsentligt medverkade till att utskottet slopade denna varugrupp. Först och främst gällde det en konkurrensfråga, eftersom skatten till följd av konstruktionen är högre vid köp i butik än om maskinen monteras in i huset av en entreprenör. Prisskillnaden skulle bli

inte mindre än 8,5 procent. Därtill kommer att grosshandeln skulle hamna i en besvärlig mellanställning genom att man skulle bli nödsakad att bland utestående fordringar sortera ut ett antal poster där tilläggsskatt skulle utgå, utan att staten skulle få ett enda öre med i skatt av detta.

Bevillningsutskottet är medvetet om att vissa övergångs- och ikraftträdande problem trots allt kvarstår olösta. Det blir bekymmer även vid den generella höjningens ikraftträdande den 1 januari 1971. Utskottet riktar därför i sitt betänkande en maning till samtliga berörda näringsorganisationer att orientera sina medlemmar om läget och om att det inte blir några speciella övergångsbestämmelser i fortsättningen. Jag vill gärna här i kammaren upprepa och understryka denna maning till näringsorganisationerna. I många enskilda fall kan det vara till fördel för båda parter om säljaren tillämpar redovisning efter bokföringsmässiga grunder. Varje redovisningspliktigt företag bör kanske ännu en gång se över sina redovisningsproblem för att kunna klargöra vilken redovisningsmetod som lämpligen bör användas.

Sedan vill jag säga några ord om den s. k. mörkläggningen kring det bebådade stora skattepaketet. Jag motser personligen den kommande propositionen med stort bekymmer. Meningen tycks ju från regeringens sida vara att förslagens detaljer skall offentliggöras först i samband med propositionens avlämnande och att oppositionspartierna sedan endast får förlängd motionstid, d. v. s. 15 dagar, för att sätta sig in i de olika förslagen och deras konsekvenser samt utforma sina motioner. Det är egentligen ganska orimliga krav som ställs på oppositionens representanter och på riksdagen. Tiden är för knapp. Vad regeringen med tillgång till landets bästa expertis inom förvaltningen sysslat med i flera månader, kanske år, skall vi klara på 14 dagar. Detta är inte värdigt svensk demokrati. Jag skulle

vilja vädja till finansministern att se till att åtminstone en begränsad krets av representanter för oppositionen på ett eller annat sätt i förväg konfidentiellt informeras om detaljerna i den stora skattereform som här är att vänta.

Finansministern kan inte heller vara omedveten om att det råder en viss oro i vida kretsar av svenska folket inför den planerade reformen. Redan nu är skattetrycket så högt att många enskilda skattebetalare känner sig hotade. Man vet inte hur man skall kunna klara skattehöjningarna, och hur det blir med skattelättnaderna vet man inte heller någonting om. Även svenska folket borde ha rätt att veta vad som kommer att hända på skattefronten. Det är kanske särskilt viktigt i dessa dagar då alla sysslar med sina självdeklarationer och i samband därmed — som man brukar göra en gång om året — funderar över sina personliga skatteproblem. Det kan även av denna anledning vara befogat att finansministern hissar upp mörkläggningsgardinerna och presenterar sina förslag.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets betänkande.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! Situationen för dagens skattedebatt kan beskrivas på det sättet att medan vi nu behandlar förslag om höjd moms på vissa kapitalvaror för ett tidigare ikraftträdande, så vet vi inte om vi får tillbaka samma ärendet för att besluta om ytterligare en höjning — nummer två från årsskiftet 1970—1971. Finansministern har ju, som också herr Gösta Jacobsson alldeles nyss anförde, förvarnat om att momshöjningen eventuellt blir högre än den förebådade på fyra procent. Naturligtvis kan inte regeringen mena att momshöjningen på matvaror och andra konsumtionsvaror skall bli högre än på exempelvis bilar. I det besynnerliga läget hamnar riksdagen när den ordning-

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor en tillämpas att förslagen kommer bitvis. Ännu mer: Man vet inte vid ena tillfället om det som förebådats är värt att senare ta fasta på eller inte.

Det finns dock en fast punkt: Såväl regeringen, den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten som de borgerliga representanterna i riksdagen är eniga om en skärpt indirekt beskattning. Lika klart är att vpk-representanterna är emot en skärpt indirekt skatt.

Nu har man undantagit från höjningen vad som tillhör varukategorin hushållsmaskiner, alltså disk- och tvättmaskiner etc. Höjningen får här anstå till den allmänna höjningen vid årsskiftet. Det blir alltså några fler än de som i varje ögonblick kan lägga pengarna på bordet som får en frist med att företaga inköp, innan höjningen fr. o. m. årsskiftet träder i kraft. Skälet för det undantaget skall jag inte gå in på. Den poängen kan de få, som sedan skall försvara höjningen av skatten på livsmedel, kläder och andra förnödenheter folk inte kan avstå ifrån.

Vi är således för vår del emot en ytterligare skärpt indirekt beskattning. Det är vi därför att inget siffertrolleri i världen kan dölja det faktum att skärpt indirekt beskattning slår hårdare emot de lägre inkomstgrupperna än vad fallet är när det gäller högavlönade och besuttna i samhället.

Med uttrycket lägre inkomstgrupper menar jag inte bara dem som enligt vedertagen mening hör till låglönegrupperna. Enligt LO-uttalande skall det röra sig om grupper med inkomster upp till ca 20 000 kronor per år. Om dem kan man säga att de är verkligt lågavlönade. Hur de lever kanske alla sådana som har inkomster flerdubbelt högre skulle försöka sätta sig in i. Men här gäller det också inkomsttagare med upp till 30 000 kronor och även därutöver. Blir det i dessa grupper — alltså från de extremt lågavlönade och till nyssnämnda inkomstgrupper — något utrymme över för sparande? Jag bortser då från kortsiktigt sparande, såsom

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor för visst ändamål. Höjd indirekt beskattning betyder sänkt konsumtion, och vad skall man dra in på? Skall man ha anspråkslösare mat? Skall det bli längre mellanrum mellan förvärv av kläder o. s. v.?

Saken har också en annan aspekt. Sänkt konsumtion från mångas sida lär på längre sikt inte ha någon direkt gynnsam effekt ur sysselsättningssynpunkt. Så fungerar ju saker och ting i ett kapitalistiskt samhälle som det vi lever i. En klyfta uppstår mellan produktionskapacitet och konsumtionsförmåga, med kända resultat.

Men tillbaka till resonemanget. Den andra kategorin, nämligen de högavlönade, kan tåla en skärpt indirekt beskattning utan att det måste medföra konsumtionsbegränsningar. I fråga om de lågavlönade är marginalen liten för vad man kan pruta på. Det ger hela bilden.

Vi är därför motståndare till en sådan skattepolitisk linje som vi anser vara allt annat än en demokratisk skattepolitik. Det blir tillfälle att återkomma till det skattepolitiska sammanhanget i dess helhet, men jag kan naturligtvis inte begränsa mig till att bara motivera vårt avslagsyrkande på förevärande förslag.

Vi hävdar att det finns möjlighet att inom rimlig gräns tillgodose behovet av reformer på olika områden och ändå lätta på det direkta skattetrycket för de lägst avlönade. Det kan man göra genom att skärpa beskattningen där den verkliga bärkraften finns. Det karakteristiska för regeringens politik är att man i dessa avseenden annonserar bara vissa uppenbarligen mycket blygsamma förslag, som tycks grunda sig på kapitalskatteutredningens likaledes mycket blygsamma förslag. I övrigt — och med övrigt menar jag beskattningen av bolagsvinsterna och jämförbara objekt — har regeringen inga förslag alls. Det måste väl ändå vara så att regeringen med sin ansenliga stab av experter och kunniga medarbetare

borde ha haft tid till detta. I flera fall kan beslut fattas utan några egentliga utredningar, och i de fall där utredningar bör företas måste man fråga varför de inte har tillsatts tidigare så att resultat har kunnat föreligga.

När det gäller det förslag som riksdagen skall besluta om i dag har skyndsamheten varit så stor att inte ens en normal procedur för ärendets behandling har medhunnits. Erforderliga handlingar, utskottets betänkande, föreligger nätt och jämt dagen före riksdagens avgörande i frågan. Men när man skall angripa de källor för beskattning där det verkliga finns bärkraft går det ungefär lika trögt som för en lus på en tjärsticka.

Låt mig erinra om att företagen inte är berörda av den omfördelning av skattebördorna till de lågavlönades förmån som hela skattereformen sägs ha till innebörd. Den skall ju inte leda till ökade statsinkomster utan endast till en omfördelning. Hur var det för nio år sedan då riksdagen beslöt att slopa den extra bolagsskatten och återgå till 40-procentigt skatteuttag? Det beslutet föregicks inte av någon utredning. Kan man inte, som vi flera gånger föreslagit, besluta återvända till det 50-procentiga uttaget utan att avvakta någon utredning? Jag påvisade så sent som i remissdebatten att under dessa år har statskassan tillsammans med andra lättnader avstått från skatteintäkter på 4 miljarder kronor från företagen. Mot den bakgrunden går vi alltså emot förslaget till beslut om skärpt indirekt beskattning, eftersom bolagen fortfarande inte bidrar med någon ökad skatteandel.

Jag tycker att det är i sanning be-tecknande för arten av den förda regeringspolitiken att det har kunnat skapas enighet mellan regeringen och de borgerliga representanterna. Diskussionen kan sedan fortsätta om detaljer inom den givna ramen för denna, som jag tidigare framhållit, i grunden antidemokratiska skattepolitik. Vår riksdagsgrupp har inte ansett sig kunna

vänta på resten av regeringens skattepolitik för att i anslutning därtill framställa våra förslag — de formella möjligheterna skulle i så fall ha uteblivit. Vi har därför redan under den fria motionstiden ställt en rad förslag, och det blir tillfälle att återkomma vid behandlingen av dessa. Det är bl. a. förslag om höjd bolagsskatt, att rätten till avdrag för reklamutgifter skall begränsas till 50 procent av dessa utgifter, att mark- och aktievinstbeskattningen höjs och att taket för folkpensionsavgiften slopas. Vi föreslår vidare att de ändrade avskrivningsregler för rörelse- och hyresfastigheter, som fjolårets riksdag beviljade — mot vilka vi från vänsterpartiet kommunisterna vände oss — återtogs, d. v. s. att vi vill ha en återgång till förutvarande regler. Vi begär också på längre sikt verkande åtgärder och har bl. a. föreslagit en översyn av de skattefria pensionsstiftelserna.

Det finns alltså möjligheter att åstadkomma medel till en skattelättnad för lägre inkomstgrupper utan att behöva slå in på en väg av ytterligare skärpt indirekt beskattning som, när det kommer till kritan, drabbar dem man säger sig vilja åstadkomma en lättnad för. Denna vår linje innebär att vi samtidigt vänder oss mot en skärpt total beskattning av stora inkomstgrupper på s. k. medelinkomstnivå, allt medan bolagen slipper undan. Vi är avgjort mot en sådan väg.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionsparet I: 441 och II: 484, som innebär avslag på bevillningsutskottets betänkande nr 1 och därmed också på det grundläggande förslaget i propositionen.

Herr ERICSSON, JOHN, (s):

Herr talman! De båda föregående talarnas anföranden har gett en ganska god bild av ställningen i riksdagen. Av utskottets betänkande framgår att vi i princip är ense om att tillstyrka en ökad indirekt beskattning genom att

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor höja mervärdeskatten. Herr Werner har nämnt att han och hans meningsfränder är motståndare till detta, men det vet vi redan tidigare.

Jag skall säga några ord om herr Werners yttrande angående behandlingen av detta ärende. Han nämnde att det har forcerats på ett orimligt sätt, men jag är närmast av motsatt uppfattning. Det kanske hade funnits tekniska möjligheter att framlägga dessa propositioner något senare än vad som nu skett. Men nu var bevillningsutskottet vid sin behandling bundet av den allmänna motionstidens utgång. Motioner rörande dessa frågor kunde annars ha väckts efter det att vi avgett vårt betänkande, och sådant måste undvikas.

Det är klart att ett sådant här ärende är av den karaktären att ju längre tid som går från det propositionen offentliggörs till dess riksdagen fattar sitt beslut desto större blir risken för att det uppstår rubbningar av olika slag. Sådana rubbningar har inträffat den här gången liksom många gånger tidigare, och detta är ju inte någonting som vi hör främja utan tvärtom söka förhindra. Det blir en uppgift för framtida tänkare att få fram en konstruktion rent beslutsmässigt som skulle kunna förhindra en upprepning av sådana här saker, som vi har gammal erfarenhet av.

Beträffande det herr Gösta Jacobson yttrade om nödvändigheten av att genomföra höjda indirekta skatter så uppfattade jag väl honom rätt när jag tyckte att han sade att det inte behövs någon höjning av mervärdeskatten för att balansera budgeten. Jag kanske har läst papperen fel, men jag har kommit till den slutsatsen att driftbudgeten formellt slutar på ett underskott av 800 miljoner kronor. Finansministern antyder att det kanske blir dubbla beloppet. Vad som har hänt sedan statsverkspropositionen avgavs är väl närmast av den arten, att risk föreligger att det blir ett ännu större belopp. I ett sådant läge tycker jag att det är mycket ange-

Ang. höjd mervärdeskatt på vissa varor läget att finanspolitiken skärpes. I stället för att i ett konjunkturläge som det nuvarande ha underskott i budgeten borde man ha överskott för att, om konjunkturen sedan mattas, då se till att öka de statliga utgifterna. Jag kanske missförstod herr Gösta Jacobsson eller hörde fel, men nog tyckte jag att han förde ett resonemang, som inte hade förankring i verkligheten.

Jag har ingen anledning att tala om blivande skattehöjningar därför att finansministern hållit ett föredrag och antytt detta. Det är inte min uppgift att svara för regeringen, utan jag går förbi den saken. Vi får måhända tillfälle att tala härom framöver.

Beträffande utskottets betänkande vill jag ha sagt att det är rent praktiska skäl som gjort att utskottets ledamöter, i varje fall de socialdemokratiska, gått med på att slopa höjningen på hushållsmaskiner. De praktiska skälen är att vi inte finner det ändamålsenligt att avbetalningsköparna skulle få betala en högre mervärdeskatt på sina avbetalningar än vad de gör nu. Herr Werner antydde något liknande, nämligen att de som har pengar skulle slippa ifrån att betala höjd mervärdeskatt, medan de som köper på avbetalning skulle drabbas. Det är sådana skäl som gjort att utskottets socialdemokrater inte velat stödja propositionen i denna del. Sedan kom utskottet, som herr Jacobsson antydde, fram till en kompromiss, som jag tror rent praktiskt fyller en uppgift i förenklade syfte. Ändringen skedde emellertid inte därför att vi i och för sig skulle vara motståndare till mervärdeskatt på dessa varor, men beslut därom får fattas vid ett annat tillfälle.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Jag tror att herr John Ericsson missuppfattade mig. Det var

givetvis inte så att jag vände mig emot den fyraprocentiga höjning som vi i utskottet varit överens om att acceptera. Naturligtvis inte.

Däremot ställer jag mig kritisk till ytterligare höjningar av momsen — de av herr Sträng i hans tal i Nässjö aviserade ytterligare höjningarna. Man vet nämligen aldrig riktigt vilka konsekvenser momsen egentligen har. Det sägs att momsen skall hålla nere priser och ta i anspråk köpkraft, men de mera djupliggande konsekvenserna av en momshöjning ligger nog på ett annat plan. En momshöjning blir alltid en press uppåt på prisnivån, på löneanspråk och följaktligen på lönekostnaderna. Den kan få vittgående inflatoriska verkningar. Jag tror därför att man bör vara litet försiktig och inte höja för ofta.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till motionerna I: 441 och II: 484; och förklarades den förra propositionen, som uppades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 2, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt, m. m. jämte motion.

Beträffande detta betänkande hade utskottet hemställt, att detsamma måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Ang. beräkningen av ränta på kvarstående skatt och överskjutande preliminär skatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272) jämte motioner.

I propositionen nr 9 hade Kungl. Maj:tt, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 januari 1970, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272).

I propositionen hade föreslagits ändring av reglerna för beräkning av ränta på kvarstående skatt och överskjutande preliminär skatt. Bland annat föresloges att räntesatserna skulle höjas, för den kvarstående skatten från 9 till 12 procent och för den överskjutande skatten från 5 till 7 procent. Ränta avsåges — liksom hittills — icke skola debiteras på kvarstående skatt på 1 000 kronor eller lägre belopp. Överstege den kvarstående skatten 1 000 kronor skulle ränta utgå om den kvarstående skatten uppginge till minst en tiondel av den slutliga skatten eller överstege 5 000 kronor. Enligt nuvarande regler utginge ränta på den kvarstående skatten om den slutliga skatten överstege den erlagda preliminära skatten med minst en femtedel av den slutliga skatten eller med minst 10 000 kronor.

De nya bestämmelserna avsåges träda i kraft omedelbart men icke tillämpas på skatt enligt 1969 eller tidigare års taxering.

Med anledning av propositionen hade i de likalydande motionerna I: 442, av herr *Åkerlund*, och II: 487, av herr *Wennerfors*, yrkats, att riksdagen skulle antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272), vilket förslag avsåges, att nuvarande spärregler för skyldighet att erlagga ränta på kvarstående skatt skulle bibehållas oförändrade.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 9 och med avslag på motionerna I: 442 och II: 487 antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272).

Därjämte hade utskottet hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m) och *Magnusson* i Borås (m), vilka, under återopande av innehållet i motionerna I: 442 och II: 487, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 9 och med bifall till motionerna I: 442 och II: 487 — måtte antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953: 272) med den ändringen, att 27 § 3 mom. erhöles i reservationen angiven lydelse.

På gjord proposition beslöt kammaren, att detta ärende skulle nu företagas till avgörande.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (m):

Herr talman! Till detta betänkande är fogad en reservation av herr Yngve Nilsson m. fl. Reservanternas går inte emot den höjning av räntesatserna det här är fråga om med det uttalade syftet att driva fram en snabbare betalning av skatten; det gäller egentligen mera en ordningsfråga. Vi anser att nuvarande spärregler skall bibehållas oförändrade. Ett bifall till propositionen i denna del skulle nämligen medföra att ett ökat antal skattskyldiga drabbas av räntepåföringar, att beräkningarna av fyllnadsbetalningar försvåras och — fast detta är av mindre betydelse — att uppbördsmyndigheterna förorsakas merarbete. Genom att utrymmet blir så snävt är det inte så lätt för skattebetalarna att avgöra om de

Ang. beräkningen av ränta på kvarstående skatt och överskjutande preliminär skatt skall betala in skatt i förväg eller inte. Utrymmet blir väldigt knappt, om skyldighet att erlægga ränta inträder när den slutliga skatten överstiger den preliminära med minst en tiondel av den slutliga skatten eller med minst 5 000 kronor i stället för nuvarande en femtedel och gränsbeloppet 10 000 kronor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Utskottets majoritet har inte kunnat godkänna de synpunkter som herr Jacobsson nyss anförde och som finns i den motion varpå reservationen är uppbyggd. Om man nu har syftet att söka få till stånd så stora fyllnadsinbetalningar som möjligt, är det inte nog med att enbart höja räntesatsen och anpassa den till nuvarande ränteläge. Man måste också försöka angripa en annan svaghet i inbetalningssystemet, nämligen att den skattskyldige med nuvarande spärregler kan undandra sig att betala ränta på avsevärda belopp. Med oförändrade spärregler skulle man kunna skaffa sig en räntefri skattekredit på 1 080 kronor. Enligt propositionens förslag sänkes denna summa med ungefär 600 kronor, vilket är det maximala som här kan åstadkommas.

En räntefri skattekredit där räntebeloppet uppgår till 600 kronor är av avgörande betydelse när det gäller att verkligen lyckas i syftet att få in större fyllnadsinbetalningar. Antalet skattebetalare som gör fyllnadsinbetalningar tenderar att öka, och man vill nu se till att utestående belopp inte blir för stora.

Jag har svårt att begripa den argumentering som innebär att man inte vill vara med om detta därför att ett ökat antal skattskyldiga skulle drabbas av räntepåföringar. Hur skall det annars gå till? Ett ökat antal skattskyldiga måste ju drabbas om man skall få in mera pengar, det är ganska natur-

ligt. Dessutom vill man undvika merarbete hos skattemyndigheterna. Jag förstår inte var det merarbetet skulle ligga. Om man ändå skall kontrollera spärregeln, spelar det väl ingen roll vilket belopp spärregeln gäller, den skall ju ändå kontrolleras. Det merarbete som uppkommer genom att man måste föra in ett skattebelopp på ytterligare några skattsedlar, kan inte heller vara det som herr Jacobsson menar. Jag förstår alltså inte argumenteringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Ett ord till herr Wärnberg. Det är inte så enkelt för skattebetalarna att sätta sig ner och i förväg räkna ut hur skatterna skall bli. Det är därför rimligt att det finns en icke alltför snäv marginal. Minskas marginalen, tvingas ett allt större antal skattebetalare att försöka göra de något invecklade räkneoperationer det här gäller. Många klarar inte den saken. Jag anser vidare att det ur statens synpunkt inte spelar någon nämnvärd roll, om spärregeln utformas så att marginalen sätts vid 10 000 eller om den sätts vid 5 000 kronor.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Jacobsson, Gösta, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Ang. beräkningen av ränta på kvarstående skatt och överskjutande preliminär skatt

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 97;

Nej — 20.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjd mervärdeskatt på vissa varor jämte motioner;

nr 52, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1961:394) om tobaksskatt, m. m. jämte motion; och

nr 53, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i uppbördsförordningen (1953:272) jämte motioner.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.46.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 5 februari

Kammaren sammanträdde kl. 15.00.

Justerades protokollen för den 28 nästlidne januari.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 16—den 22 februari för deltagande i studiedelegation till Österrike (socialdemokratiska partiet).

Stockholm den 4 februari 1970

Roland Sundgren

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 10—den 12 februari 1970 för deltagande i Nordiska rådets session i Reykjavik.

Stockholm den 4 februari 1970

Gunnar Lange

De begärda ledigheterna beviljades.

Ang. tillgodoräknande som merit av viss tid vid statlig tjänst

Herr statsrådet och chefen för justiedepartementet **GEIJER** erhöll ordet för att besvara fru *Florén-Winthers* (m) fråga till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående tillgodoräknande som merit av viss tid vid statlig tjänst, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 januari, och anförde:

Herr talman! Fru *Florén-Winther* har frågat finansministern om han an-

ser det tillfredsställande att kvinnliga befattningshavare i statlig tjänst, som under kortare perioder åtnjutit tjänstledighet med C-avdrag för omhändertagande av eget barn, ej får tillgodoräkna sig sådana tidsperioder vid befordran. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Den grundläggande bestämmelsen om vad som skall vara avgörande i befordringsärenden finns i 28 § regeringsformen. Enligt denna bestämmelse är det de sökandes förtjänst och skicklighet som är avgörande. Med förtjänst menas den förvärvade rutinen bedömd med ledning av tjänstetiden. Med skicklighet avses kompetens och lämplighet för den sökta tjänsten. Som utredning i den delen tjänar bevis om teoretisk och praktisk utbildning samt omdömen från sökandens dittillsvarande verksamhet.

I ett befordringsärende skall en avvägning göras mellan tjänstetiden och skickligheten. Några generella regler om i vilken utsträckning en längre tjänstetid kan anses kompensera en mindre skicklighet eller när en större skicklighet väger upp en kortare tjänstetid finns inte och bör inte heller uppställas. I vissa karriärer och på vissa befattningsnivåer tillämpas visserligen ett schematiskt system, där tjänstetiden blir avgörande om inte särskilda omständigheter ger anledning till en annan bedömning. Huvudregeln måste dock vara att man i varje befordringsärende har att göra en fri avvägning mellan tjänstetidsfaktorn och skicklighetsfaktorn.

Eftersom några regler sålunda inte kan ges i fråga om tjänstetidens inverkan i befordringshänseende vid sidan av skickligheten, har det ej heller funnits anledning att uppställa bestäm-

Om samordning av remisstiden för vissa betänkanden

meler för hur i detta hänseende tjänstetiden skall beräknas. När fru Florén-Winther i sin fråga utgår från att tjänstledighet för omhändertagande av eget barn ej får tillgodoräknas i befodringshänseende, är detta således inte riktigt. Det finns inte någon sådan regel.

Med anledning av fru Florén-Winthers fråga vill jag ge uttryck åt den principiella uppfattningen att kortare ledighet för omhändertagande av småbarn bör tillgodoräknas som tjänstetid och alltså tillmätas den betydelse tjänstetid har i ett befodringsärende vid sidan av skickligheten. Beträffande tjänstledighet under längre tid torde i regel gälla att ledigheten inte kan undgå att påverka skickligheten och därmed eventuellt även befodringsärendet. Förhållandena är emellertid så varierande att jag inte är beredd att göra några generella uttalanden.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för detta svar, som är mycket intressant. Jag har väl bara att anmärka på att det enligt min uppfattning inte är fullt uttömmande.

Jag ser det närmast så att statsrådet med en viss skicklighet har lyckats undgå den väsentliga fråga som jag ställde. En jämförelse med en manlig statstjänsteman, som åtnjuter tjänstledighet för fullgörande av militärtjänst, visar nämligen att en kvinnlig tjänsteman har ett handikapp.

Det är naturligtvis bra att kunna konstatera statsrådets principiella uppfattning att ledighet för omhändertagande av småbarn bör tillgodoräknas som tjänstetid. Jag hoppas att det inte behöver stanna vid en principiell ståndpunkt utan att denna skall kunna föranleda en reell ändring av den nuvarande ordningen.

Statsrådet talade om längre tjänstledighetstid. Vad som är längre tjänst-

ledighetstid får väl ändå betraktas som en tolkningsfråga. Med kortare tjänstledighet menade jag i det här sammanhanget en tid på t. ex. upp till ett år, men den frågan skulle jag velat få litet närmare belyst, allra helst som det är tydligt att det finns ett visst utrymme för olika handlande i olika statliga förvaltningar. Det är väl då en riktig konsekvens att vilja litet grand närmare höra hur statsrådet ställer sig till jämförelsen mellan en manlig tjänstemans militärtjänstgöring och en kvinnlig tjänstemans kortare tids tjänstledighet för vården av småbarn.

Herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! På fru Florén-Winthers sista fråga vill jag svara att samma bedömning får göras när det gäller en manlig befattningshavare och den tid han har varit borta som vad jag har givit uttryck åt när det gäller en kvinnlig befattningshavare i detta speciella fall.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om samordning av remisstiden för vissa betänkanden

Herr statsrådet **MOBERG** erhöll ordet för att besvara herr *Wallmarks* (m) fråga till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet om samordning av remisstiden för vissa betänkanden, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 3 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Wallmark har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han vill medverka till att remisstiden för Norrlandsberedningens betänkande Högre teknisk utbildning i Norrland samordnas med remisstiden för universitetskanslersämbetets utredning om teknisk magisterutbildning m. m., "TEMA". Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Om samordning av remisstiden för vissa betänkanden

Förslagen i Norrlandsberedningens betänkande Högre teknisk utbildning i Norrland och i universitetskanslers-ämbetets utredning om teknisk magisterutbildning, TEMA, har beröringspunkter främst i fråga om utbildningens uppläggning. Enligt vad jag erfarit framhöll ämbetet i samband med remissen på TEMA-utredningen det önskvärda i att remissorganen samtidigt beaktade Norrlandsberedningens förslag. Norrlandsberedningens sammanställning innebär vidare att en samordning i det fortsatta arbetet kommer till stånd.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Moberg för svaret. Jag har velat ta upp den här frågan därför att när vi rätt ingående behandlade ärendet om den högre utbildningen över huvud taget ansågs det inte möjligt — på grund av bristande industriella resurser — att förlägga någon högre teknisk utbildning till Norrland.

Nu har Norrlandsberedningen arbetat några år och sökt finna någon form för högre teknisk utbildning i Norrland. Beredningen har relativt nyligen framlagt ett förslag som är föremål för diskussioner och remissbehandling. Samtidigt har universitetskanslersämbetet lämnat ett betänkande om teknisk magisterutbildning, TEMA, som också är ute på remiss. I det betänkandet sågs att den typen av teknisk utbildning skulle utan alltför stora svårigheter kunna förläggas till Norrland.

Det är i och för sig oerhört intressant att det nu har kommit fram alternativa förslag, men det finns också anledning — med hänsyn till att problemet är så komplicerat — att ge remissinstanserna tillräcklig tid att fundera på frågorna.

Här föreligger ju inga kostnadsberäkningar. Det finns förslag från Norrlandsberedningen om en rad sidoåtgärder, som det anses nödvändigt att

vidta för att man skall kunna förverkliga dess förslag; det är en rad åtgärder exempelvis inom industridepartementets område, men där har ännu ingenting gjorts.

Den korta remisstid man satt på Norrlandsberedningens förslag tyder på att man har oerhört bråttom. Det har antytts att man skulle vilja komma i gång med utbildningen redan i höst. Jag tror att det av flera skäl inte är möjligt att klara detta, och jag anser att panikåtgärder vore farliga med hänsyn till elevurvalet.

Jag tog upp frågan nu därför att det vore rimligt att man samordnar remissbehandlingen av dessa två alternativa förslag och då följer UKÄ:s förslag. När UKÄ anser att det är önskvärt att man beaktar detta skulle jag vilja säga att enda förutsättningen här för är att regeringen medger en förlängning av remisstiden för Norrlandsberedningens betänkande i detta avseende och låter den sammanfalla med UKÄ:s. Då får remissinstanserna ytterligare en månad på sig.

De remissinstanser som jag haft kontakt med under hand har uttryckt en stark önskan att få ytterligare en månad på sig att analysera detta problem, så att det kan komma ett fylligt och värdefullt remissyttrande.

Herr talman! Jag hoppas att jag har fel, men jag kan inte tolka interpellationssvaret på annat sätt än att statsrådet icke är beredd att vidta åtgärder för att förlänga remisstiden för Norrlandsberedningens betänkande, och det är för sakens skull djupt beklagligt.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag kan bekräfta herr Wallmarks tolkning. Jag tänker icke medge en förlängning av remisstiden för behandling av Norrlandsberedningens betänkande.

Det var något överraskande att höra att så många hade vänt sig till herr Wallmark och önskat förlängning.

Ang. trafiken mellan Gotland och fastlandet

Ingen har hos departementet begärt sådan förlängning, annat än med någon enstaka dag.

Jag vill dock upprepa vad som framgår av svaret, nämligen att de som arbetar med de här frågorna har möjlighet att ta hänsyn till de två utredningarna. Från saklig synpunkt är det alltså inte så allvarligt att TEMA-utredningen, som kom in till kanslersämbetet i januari, har en månads längre remisstid än Norrlandsberedningens betänkande har.

Herr WALLMARK (m):

Herr talman! Jag hoppas att statsrådet tror mig när jag säger att jag haft kontakt med en rad remissinstanser. Dessa har uttryckt sitt beklagande över att remisstiden inte är längre än vad den är. I den mån man anser att remisstiden skall utnyttjas till att ge ett fylligt och sakligt utlåtande är det väl alldeles självklart att ytterligare en månads tid skulle vara utomordentligt värdefull.

Jag tolkar statsrådets svar så, att frågan kommer att handläggas med utomordentlig brådska, och detta bekräftar vad jag hört, nämligen att man fortfarande siktar på att söka få i gång ifrågavarande högre tekniska utbildning i Norrland redan denna höst. Om så är fallet, tror jag att man gör saken en stor otjänst. Det kunde vara av värde att höra om statsrådet har start i höst som målsättning.

Fortfarande är emellertid min kommentar till det svar jag fått, att det är mycket beklagligt att statsrådet inte inser betydelsen av en ordentlig remissbehandling av detta komplicerade problem.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! I motsats till herr Wallmark har jag inte bestämt mig för någon ståndpunkt. Herr Wallmark sade i sitt första inlägg att han ansåg att det

inte gick att få i gång högre teknisk utbildning i Norrland till hösten. Jag vill inte ha någon mening om detta förrän betänkandets remissbehandling är avslutad och vi haft möjligheter att pröva frågan.

Utgångspunkten för mitt agerande är att det skall vara möjligt att följa utredningens förslag på denna punkt. Utredningen föreslår nämligen att man skall starta till hösten, och jag vill pröva om detta är realistiskt. Jag måste därför sätta remisstiden till den 15 februari för att ha någon valmöjlighet. Däri ligger en väsentlig skillnad mellan herr Wallmarks och min uppfattning.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. trafiken mellan Gotland och fastlandet

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **NORLING** erhöll ordet för att besvara herr *Österdahls* (fp) fråga angående trafiken mellan Gotland och fastlandet, vilken fråga intagits i kammaren protokoll för den 27 januari, och anförde:

Herr talman! Herr Österdahl har frågat mig dels vilka åtgärder jag vidtagit för att lösa trafikproblemen mellan Gotland och fastlandet sedan oktober 1969, då frågan senast var uppe i riksdagen, dels vilka initiativ som kan emotes från min sida i denna fråga under den närmaste tiden.

Den fortsatta hanteringen av denna fråga har komplicerats genom att Rederi AB Gotland, vari huvudparten av aktieägarna är gotländska intressenter, avstått från att gå med i den samarbetsöverenskommelse varom övriga intressenter i den reguljära sjöfarten mellan Gotland och fastlandet varit överens.

Jag beklagar verkligen, att det inte var möjligt att nå en uppgörelse som enligt min mening skulle tillgodosett

Ang. trafiken mellan Gotland och fastlandet

Gotlandsbefolkningens intressen. Inom kommunikationsdepartementet övervägs frågan vidare, dock utan att jag för dagen kan säga något närmare om vad dessa överväganden kan leda till.

Jag vill emellertid fastslå, att staten — som framgått av de initiativ som tidigare tagits — i princip är beredd att medverka till arrangemang som medger en rationell transportorganisation för den reguljära sjötrafiken mellan Gotland och fastlandet i former som innebär att en statlig insats verkligen kommer gotlänningarna och den allmänna utvecklingen på ön till godo.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret på min fråga. Tydligt är att ingenting har hänt i denna sak sedan oktober 1969 när den senast var uppe till behandling här.

Det är, herr talman, som om man vid vissa tidpunkter här i livet behöver stanna upp och tänka efter litet. Detta sker ju ofta i form av jubiléer och minnestunder när 5, 10 eller 25 år förflutit sedan någon bestämd händelse inträffade. Det hände för många år sedan en sådan sak här i riksdagen som jag tror vi har skäl att minnas, och det med vemod. Åtminstone alla som känner för Gotland och anser att denna provins är en säregen klenod bland Sveriges landskap måste i det här fallet känna vemod. Alla som vill att denna provins skall leva vidare inte bara genom sina minnen och sin skönhet utan också genom att ge möjlighet för människorna där att leva ett verksamt liv med en från svensk synpunkt godtagbar standard — såväl ekonomisk som kulturell — bör tänka på den här händelsen. Jag tror att tillbakablicken närmast borde ske i form av en minnesstund här i dag.

För 25 år sedan lämnades nämligen en motion i denna kammare om just sjöfartsförbindelserna mellan Gotland och fastlandet. Det var den 23 januari 1945 som socialdemokraten K. F. Sö-

derdahl i denna kammare och bondeförbundaren Svensson i Stenkyrka i andra kammaren lämnade dessa motioner. Riksdagen biföll motionerna med smärre ändringar. Men någon lösning på problemen har ännu inte kunnat skönjas.

Under tiden har den ene kommunikationsministern efter den andre kommit och gått. Inte mindre än sex stycken har vandrat den vägen, och den sjunde svarar här i dag att frågan har komplicerats genom att Rederi AB Gotland har "avstått från att gå med i den samarbetsöverenskommelse varom övriga intressenter i den reguljära sjöfarten mellan Gotland och fastlandet varit överens". När ett enskilt bolag säger nej, släpper man helt och hållet denna fråga, som rör vitala problem för en hel provins.

Ett par statsråd har gjort s. k. krafttag genom initiativ i form av någon ny utredning. Det är allt. Ingen utredning har föranlett någon åtgärd. En kommunikationsminister sände en statssekreterare till Gotland och han träffade den överenskommelse som det nyligen har talats om. Det var verkligen den starkes grepp på den svage.

Man måste ju bli besviken när man i dag hör, att statsrådet beklagar "att det inte var möjligt att nå en uppgörelse, som enligt min mening skulle tillgodosett Gotlandsbefolkningens intressen". Menar statsrådet verkligen att det skulle gå att tillgodose Gotlandsbefolkningens intressen med 15 miljoner kronor på tio år, när Westerlindutredningen ansåg att det behövdes 5 miljoner kronor per år för att få någon utjämning?

I dag har vi fraktkostnader som är tre gånger så höga som för motsvarande sträckor på fastlandet. Även om det bilburna godset stod gratis på båtarna, skulle fraktkostnaderna mellan Stockholm och Visby — en sträcka på cirka 20 mil — bli avsevärt högre än mellan två orter på samma avstånd på fastlandet. Kostnaden är 35 kronor per ton

Ang. trafiken mellan Gotland och fastlandet

på fastlandet; det skulle kosta 55 kronor per ton att få över godset till Gotland, även om bilarna stod gratis på båtarna.

Nej, herr statsråd, detta förslag till godosåg inte Gotlands intressen. Ändå är det så att riksdagen varje gång frågan behandlats har varit positivt inställd till den. 1945 års riksdag var positiv. 1963 års riksdag uttalade i samband med sitt beslut om den statliga trafikpolitiken att "staten skall i den utsträckning som blir behövlig lämna ekonomiskt stöd åt gotlandstrafiken, så att kostnaderna för gods- och personbefordran mellan Gotland och fastlandet blir i huvudsak lika med kostnaderna för transport per järnväg med motsvarande trafikstandard på sträckor av samma längd". Även 1969 års riksdag gjorde ett uttalande i frågan. "Slutligen må framhållas" — sade statsutskottet — "att utskottet finner det angeläget att de frågor som sammanhänger med kommunikationerna i deras helhet mellan Gotland och fastlandet snarast får en tillfredsställande lösning." Det räcker inte, som statsrådet säger, att staten i princip är beredd att medverka till en rationell transportorganisation med statlig insats, så länge staten inte är beredd att göra en verklig insats. Det erfordras alltså pengar för att kunna göra denna insats.

Det är verkligen svårt att förstå, tycker jag, att det ena statsrådet efter det andra kan gå förbi detta riksdagens uttalande. Jag tycker att man i viss mån nonchalerar riksdagens vilja när ingenting görs. Om bara viljan funnes, tror jag att det inte vore några större svårigheter att lösa detta problem, som dock främst är av ekonomisk natur. Ställs bara medel till förfogande, är det säkert tekniskt lätt att finna lösningar. Men vi vill ha lösningar som gör oss jämställda med riket i övrigt. När det gäller de reguljära båtförbindelserna vill vi alltså ha samma transportkostnader för godset som om vi

hade haft landförbindelse med övriga Sverige.

Har regeringen ännu ingen plan för sitt fortsatta handlande i denna fråga? När tänker regeringen på nytt ta kontakt med gotlänningarna?

Jag tackar än en gång för svaret.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Jag vill till att börja med framhålla att jag helt instämmer i herr Österdahls uppfattning om Gotland såsom ett naturskönt område. Jag ber att till kammarens protokoll få anteckna detta.

Nu var det dock fråga om kommunikationerna. Av herr Österdahls redogörelse här skulle man lätt kunna få den uppfattningen att det i första hand är staten som har bromsat ett försök till lösning av dessa problem. Herr Österdahl talar om att utredningar, diskussioner och kontakter har pågått sedan 1945, vilket i sak kan vara riktigt.

Eftersom det i herr Österdahls fråga hänvisas till vad som skett sedan oktober i fjol, när ärendet senast var aktuellt här i riksdagen, kan det vara värt att nämna att frågeställaren den gången i en replik yttrade att Gotland under alla dessa år som den enda av landets provinser fått lösa sina kommunikationsproblem helt utan statlig medverkan. Han tillade att sänkta transportkostnader skulle utveckla näringslivet, ge högre trafikintensitet o. s. v., och bakgrunden till — eller baktanken med — hela hans resonemang var att om bara staten visade mer av god vilja skulle man snart komma fram till en lösning.

Man får inte hantera sanningen på det viset, herr Österdahl. Man får inte mot bakgrunden av vad jag sagt i mitt svar i dag försöka göra gällande att det avtalsförslag som i fjol sent på hösten i sista omgången förkastades av en av förhandlingsintressenterna — blott en, nämligen Rederi AB Gotland

Ang. trafiken mellan Gotland och fastlandet

— skulle vara ett bevis på bristande intresse från statens sida för att lösa dessa frågor.

Jag måste på nytt upprepa, även om det vid det här laget borde vara känt, att i de förhandlingar som föregick förslaget till avtal hade deltagit representanter för olika intressen på Gotland, bl. a. kommuner. Men i slutomgången, när alla andra intressenter hade sagt preliminärt ja till förslaget, kom Rederi AB Gotland med sitt definitiva nej. Förslaget innebar inte, herr Österdahl, bara att staten skulle ge 15 miljoner kronor. Det innebar också, vilket är angeläget att konstatera, rationellare transporter i framtiden och en hel del annat därtill.

När herr Österdahl här försöker spela ut Gotlandsförhållandena mot fastlandsförhållandena, är det ur min synpunkt angeläget att till herr Österdahl ställa frågan: Vilka taxor är det man jämför med, när man enligt herr Österdahl skall söka sig fram till en helt annan taxesättning än den som bjuds gotlänningarna i dag? Herr Österdahl får inte missförstå mig, när jag säger att staten med det här avtalsförslaget har gjort ett allvarligt försök att slå hål på den gamla bubblan. Men gotlänningarna — Rederi AB Gotland m. fl. — måste själva bjuda till, om här skall bli något resultat.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för det senaste inlägget.

Statsrådet sade att det var Gotlandsbolaget som avvisade avtalsförslaget. I mitt anförande påpekade jag också att om ett enskilt bolag säger nej så släpper regeringen taget. Gotland skall väl inte för sina förbindelser med "moderlandet" vara helt och hållet beroende av ett enskilt bolag och dess åtgärder. Avtalsförslaget innebar ju också att Gotlandsbolaget skulle avsäga sig rätten till inflytande på taxesättningen, som skulle överlätas till delegationen,

men bolaget ansåg att detta inte gick enligt aktiebolagslagen. Jag känner inte till hur det är med den bestämmelsen, men faktum kvarstår att när ett enskilt bolag säger nej i en för Gotland vital fråga, så ligger regeringen på frågan ett helt år utan att göra någonting åt den. Kanske väntar regeringen på att bolaget skall ändra uppfattning och skriva under avtalet.

Vidare är det väl något felaktigt att, som statsrådet sade, alla andra skrev på. Det var inte så att alla andra som deltog i förhandlingarna skrev på. (Statsrådet *Norling*: Jag sade preliminärt.) Jag kan upplysa statsrådet om att landstinget icke skrev på, och landstinget representerar väl ändå Gotland i större utsträckning än de tre hamnkommuner som deltog i förhandlingarna. Dessa tre kommuner skrev på, men landstinget skrev icke på. Därför anser jag det vara felaktigt att säga att de som skrev på avtalet representerade Gotlands folk; de representerade de hamnkommuner och de företag som drivit verksamheten.

Vilka taxor jämför man med? Jag förstår inte riktigt vad statsrådet menar. För att förenkla denna fråga har jag sagt att vi skulle behöva ha samma fraktkostnader som om vi hade haft landsvägsförbindelse med fastlandet. Vi skulle alltså betala samma kostnader för gods på bilar, som frakts över per båt, som om det gällt landsvägstransporter på fastlandet med exempelvis ASG eller Bilspedition. Vi kan naturligtvis också tänka oss andra arrangemang. Det finns många olika sätt att lösa denna fråga, men när man jämför taxorna måste man jämföra med taxor för samma avstånd på fastlandet.

Jag tror att det är mycket lätt att lösa denna fråga, om man bara vill satsa pengar. Är statsrådet beredd att satsa medel — inte bara 1,5 miljoner om året — och medverka till en rationell sjöfartsorganisation? Jag tror emellertid inte att där är så stora pengar att tjäna, även om man naturligtvis på

Om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan

alla sätt bör se till att få en rationell organisation.

Huvuddelen av det gods som fraktas med reguljära trafikmedel går på lastbilar och trailers. Dessa fordon fraktas över med båt, och kostnaderna för denna övertransport tas slutligen ut av dem som skall betala frakten för godset. Det är naturligtvis då angeläget att man träffar en överenskommelse med dessa biltransportföretag, bl. a. ASG, där jag tror staten har 67 procent av aktierna och därför bör kunna få en ordentlig kontroll över att de pengar som staten eventuellt satsar på denna trafik verkligen kommer Gotlandsintressena till godo.

Jag har inte fått något svar på min fråga, när statsrådet tänker ta upp nya överläggningar. Jag vore mycket tacksam om överläggningar kunde komma till stånd inom den närmaste tiden, ty gotlänningarna kan inte i längden fortsätta att betala dessa fraktkostnader, som blir allt högre och högre.

Frågan gäller i dag inte enbart de direkta fraktkostnaderna för sjötransporten, utan den gäller också att det kostar mer att föra över dessa trailers och bilar från exempelvis Nynäshamn till Visby, när de står stilla på båten, än vad det kostar att framföra dem samma sträcka på landsväg på fastlandet.

Herr talmanen erinrade om att enkel fråga krävde kort debatt.

Herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort — bara ett par saker.

Alla de berörda kommunerna, herr Österdahl, och de direkt berörda transportföretagen var beredda att skriva på. Detta vill jag säga som svar på uppgiften att landstinget inte var berett att skriva på. Om detta påstående är riktigt, vill jag alltså konstatera att de direkt berörda, kommuner och transportföretag, var beredda att skriva på avtalet.

Det avtalsförslag som man sade nej till hade litet längre syftning, herr Österdahl, än de 15 miljoner kronorna. Själva avtalets tillkomst hade bl. a. till syfte att så att säga strama upp alla intressenter, staten, intressenterna på Gotland och transportföretagen, till egna insatser i avtalets anda. Detta avtal får i och för sig ses i ett litet längre perspektiv. Här gjordes ett försök att få ett avtal, som i sin förlängning skulle kunna ge betydligt mer än 15 miljoner kronor, den siffra som nämns och som naturligtvis är riktig i sak. Vad vi ville med det avtal som Rederi AB Gotland sade nej till var kort sagt att se till att för gotlänningarna i första hand skapa öppna och säkra garantier för att de skulle bli jämställda med landets befolkning i övrigt på kommunikationsområdet.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet CARLSSON, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Wikströms (fp) interpellation om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Wikström har frågat mig, vilka åtgärder jag avser att vidta för att förbättra arbetssituationen i skolan.

Samtidigt med reformeringen av utbildningssystemets struktur har växande uppmärksamhet ägnats åt vad som brukar kallas skolans inre arbete. I maj 1968 utfärdade regeringen riktlinjer för skolöverstyrelsens arbete för främjande av goda arbetsförhållanden i skolan.

Utredningsarbetet skall i första hand ta sikte på arbetssituationen och ar-

Om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan

betstrivseln i skolan. Därmed avses inte bara beteendeproblem utan också den inställning som elever, föräldrar och skolpersonal samt de lokala skolmyndigheterna har till skolans mål, arbetsformer, kursinnehåll och yttre organisation. Överstyrelsen skall vidare pröva behovet av ytterligare åtgärder i fråga om elevvård. De problem som sammanhänger med skoldemokrati och elevernas utveckling till medansvar och medinflytande utgör ett annat betydelsefullt område för överstyrelsens arbete.

I ett första skede har arbetet koncentrerats till formerna för organiserad samverkan mellan skolstyrelse, personal och elever. Det är enligt min mening angeläget att — i enlighet med skolöverstyrelsens egen planering — större tyngd nu ges åt övriga delar av programmet.

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret, men jag skulle bedra kammaren om jag sade att jag är nöjd med det.

I interpellationen tecknar jag — visserligen mycket skissartat men dock — den situation som många i skolan i dag verksamma upplever. Det förekommer många uttryck där av oro inför den egna framtiden och trötthet inför undervisningssituationen. Jag hävdar också att det för samhället inte räcker med att stödja lärarna genom anslag — även om detta i och för sig är utomordentligt viktigt — utan att det gäller att markera sin solidaritet med dem som i en svår situation har att förverkliga den nya skolans målsättningar. Inte minst för oss politiker gäller det att inte ta ställning för eleverna mot lärarna eller vice versa utan att genom medelsanvisning och genom vår hållning markera att vi är engagerade för en utbyggd samverkan i skolsamhället, där alla parter skall kunna uppleva arbetstrivsel. Det var

mot bakgrunden av den växande pressen på både elever och lärare och mot bakgrunden av allt fler uttryck för upplevelser av en svår arbetssituation som jag bad utbildningsministern redogöra för vilka åtgärder han planerar för att förbättra arbetssituationen i skolan.

Man kan väl tolka utbildningsministerns svar på två sätt. Antingen anser han att uttrycken av oro inför arbetsläget i skolan är överdrivna och att det fördenskull inte finns anledning till några särskilda åtgärder, eller också delar han min och många uppfattning att det finns många symptom på växande oro. Men han har ändå inte några förslag till åtgärder utan nöjer sig med att redovisa de riktlinjer som gavs i maj 1968 när en utredning tillsattes i syfte att främja goda arbetsförhållanden i skolan.

För några veckor sedan skrev en lärare i en av våra stora dagstidningar om läget i skolorna, som han bedömde såsom kritiskt. Han ansåg att åtskilligt kunde göras för att förbättra situationen, och han nämnde bl. a. mera tid för klassföreståndarna att utöva elevvård, fler heltidsanställda kuratorer och utökad klinikverksamhet. Han ställde sig vidare tveksam till om skolreformerna behövde komma så tätt som fallet nu är, och han kommenterade det med orden att om man ständigt gräver och bökar i jorden får man ju aldrig någon gräsmatta.

För min del kan jag inte acceptera att man slår av på reformtakten i den nya skolan. Om detta tror jag att vi är överens. Det är emellertid alldeles självklart att de krav på en ständig och fortlöpande nydaning av skolan som vi från politiskt håll ställer på skolledare, lärare och elever också innebär att vi måste ta vår del av ansvaret för att förbättra arbetssituationen.

Jag hade kanske väntat mig att utbildningsministern något mera utförligt skulle ha redogjort för både vad som hittills har planerats i den rikt-

Om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan

ningen och vad som ytterligare kan göras.

Det finns anledning till oro. Vid ett symposium, som Stockholms skoldirektion anordnade för några månader sedan om lågstadieelevernas psykiska hälsa, kom det fram starka uttryck av oro inför ökande tecken på psykiska störningar redan på lågstadiet. Från skolpsykologer, kuratorer och lärare krävdes kraftigt ökade insatser för att i tid hjälpa eleverna med anpassningen till skolan. Det tror jag är utomordentligt viktigt. Men samtidigt framfördes också önskemål om en utökad kurativ verksamhet bland lärarna. Jag tror att det är riktigt att större uppmärksamhet ägnas åt arbetsförhållandena för lärarna både i grundskolan och på det gymnasiala stadiet. Det gäller arbetsutrymmen och tekniska hjälpmedel. Det gäller utbyggnad av den förebyggande skolhälsovården, som i framtiden kanske bör omfatta både elever, lärare och annan personal vid skolorna. Det pågår för övrigt en intressant experimentverksamhet på den punkten här i Stockholm. Det gäller bättre personalvård för de i skolan anställda kategorierna med ökade möjligheter till omplaceringar och snabba stödåtgärder när disciplinsvårigheter anmäler sig i en klass eller skola.

Den nya skolan behöver pedagogisk stödpersonal, biträdeshjälp, ändamålsenliga lokaler, adekvata hjälpmedel, ökad satsning på fortbildning för lärare och över huvud taget en ökad satsning på hela det pedagogiska utvecklingsarbetet. Det finns oerhört mycket att göra här, och jag är glad över att utbildningsministern i sitt svar hävdar att skolöverstyrelsen nu bör ägna mer omsorg åt dessa sidor i det väldiga problemkomplex som arbetssituationen och arbetstrivselen i skolan utgör.

Jag berörde i min interpellation frågan om politikernas hållning till detta problemkomplex. I ett uppmärksammat anförande i andra kammarens remissdebatt i höstas talade rektor Eva

Åsbrink om dessa frågor och sade bl. a.: "Man frågar sig onekligen om det finns många yrkeskategorier i vårt land som för närvarande får utstå så hård press, inte minst på sin arbetsplats, som lärarkåren. Lojalt och ambitiöst har den följt alla de nya direktiven för skolans arbetsformer, och på alla vis har den sökt sätta sig in i de nya ämneskraven, eftersom lärarkåren är en kår, som faktiskt av fri och glad vilja valt sitt yrke. Lärarkåren har de senaste åren varit och är alltjämt tyvärr utsatt för något som liknar en hetsjakt, inte minst i pressen. När därtill kommer den disciplinlöshet som omvitnas från så många håll — — kan yrket innebära en nästan övermänsklig påfrestning. Jag tror att var och en som sakligt undersöker förhållandena skall finna att den lärarkår vårt land har är värd beundran. Äntligen har denna kår börjat få stöd från SÖ:s sida genom SÖ-chefens uttalande efter att tidigare alltid ha fått höra att alla fel berodde på lärarna."

De förhållanden som fru Åsbrink berörde är kanske de som för närvarande upplevs såsom mest problematiska av lärarna. Det är därför som jag anser det viktigt att den debatten förs vidare också i politiska sammanhang.

När generaldirektören i SÖ tog upp dessa frågor i sitt anförande i Östersund väckte det stor uppmärksamhet. Så här efteråt kanske man kan fundera på *varför* det väckte så stor uppmärksamhet. Det kan ju inte anses orimligt att chefen för ett statligt ämbetsverk diskuterar centrala angelägenheter för den personal, som han är satt att leda, och tar den i försvar mot ensidiga och orättvisa beskyllningar och mot det som Eva Åsbrink kallade "en hetsjakt" mot lärarkåren. Vad som förvånar är faktiskt att det skall väcka uppmärksamhet, när SÖ:s chef säger det. Detta i sin tur — det är min poäng — antyder behovet av att även vi politiska förtroendemän engagerar oss mer i dessa frågor och ger lärarna vårt mo-

Om åtgärder för att förbättra arbetssituationen i skolan

raliska stöd i deras dagliga arbete för att förverkliga de skolreformer som vi har beslutat. Här hade väl varit ett utmärkt tillfälle för utbildningsministern att göra detta.

Jag är inte säker på att lärarna tycker att utbildningsministerns svar på frågan, vilka åtgärder han avser att vidta för att förbättra arbetssituationen i skolan, är vare sig uttömmande eller tillfredsställande. Jag vill tillägga att också eleverna naturligtvis har allt intresse av att arbetstrivseln i skolan ökar och att arbetsförhållandena förbättras. Deras studieresultat är i hög grad beroende av att de hjälpmedel finns som jag har antytt och att arbetssituationen i sin helhet blir så positiv som möjligt.

Herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Om herr Wikströms interpellation haft samma innehåll som hans replik här, hade kanske också mitt svar varit något annorlunda utformat!

Men detta kan måhända repareras genom att jag hänvisar till det anförande som jag höll på skolveckan, där jag mycket utförligt utvecklade den problematik som herr Wikström nu har tagit upp. Sådana åtgärder som herr Wikström gav exempel på såsom önskvärda är i långa stycken precis vad vi nu förbereder. Det är en reformverksamhet som vi anser önskvärd och riktig och som vi bygger ut i takt med våra resurser.

Jag vill nämna, eftersom de mera långsiktiga perspektiven kom in i bilden, att jag anser att införandet av t. ex. en obligatorisk förskola ger stora möjligheter att komma till rätta med en hel del av de problem som skolan i dag upplever. Det är säkerligen riktigt att en rätt stor grupp av barn som börjar skolan har problem vilka borde ha behandlats tidigare än vad som i dag är fallet. Här skulle utan tvekan ett samarbete mellan skola och barna-

vård kunna åstadkomma en hel del positiva resultat. Man kan tänka sig åtgärder insatta ända från spädbarnsåldern, via 4-årsundersökningen, i förskolan och när det gäller själva skolan. Det är bara en skiss som jag här anger, men jag tror att det är en möjlig reform.

En annan punkt är den sociala segregationen, som i dag tyvärr förekommer i våra skolor och som gör att en del lärare säkerligen blir extra belastade, får fler problem att arbeta med än om vi hade en jämnare fördelning på olika klasser och skolor.

En tredje faktor som jag tror man skall ha med i bilden är den konflikt med läroplanen som existensen av betyg innebär, där jag tror betygen ibland kan ha en klart negativ betydelse.

Detta gäller långsiktiga åtgärder, som jag emellertid tror det är utomordentligt viktigt att föra in i diskussionen och i reformverksamheten. Jag har gärna velat säga det efter herr Wikströms replik här.

Beträffande den ursprungliga interpellationen skulle jag vilja säga att jag för min del finner det rätt förvånande att man i den allmänna diskussionen lyckas konstruera en motsatsställning mellan ökad elevdemokrati och lärarens roll. Jag ser det så att ett vidgat samarbete i skolan med nödvändighet ställer större krav på läraren. Det är säkerligen svårare att vara lärare i ett sådant skolsamhälle än vad det var i det gamla, mer auktoritärt inriktade skolsamhället.

Med det följer att i den experimentverksamhet som vi nu är inne på är det utomordentligt viktigt att elever och lärare känner både ansvar och vilja att på ett så bra sätt som möjligt utnyttja den frihet som den nya situationen innebär. Varje konstruktion av motsatsställningar mellan elever, lärare och övrig personal tror jag är inte bara olycklig utan också i allra högsta grad obefogad.

Interpellation ang. skatteflykt av utländska företag i Sverige

Herr WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Utbildningsministern tyckte bättre om mitt inlägg i dag än om min interpellation. Jag får väl replikera på samma sätt, nämligen att jag tyckte att utbildningsministerns replik nu var bättre än interpellationssvaret.

Vi är överens om behovet av obligatorisk förskola, om utbyggt samarbete mellan skola och barnavård och om allt det andra. Jag tror att det är väldigt angeläget att understryka, att det inte bör och inte får råda någon motsatsställning mellan elevdemokrati och omsorg om lärarnas arbetsförhållanden. Svårigheten är väl att så många lärare upplever omvandlingen som påfrestande. Vad jag ville framhålla var också behovet av att vi politiker tar vår del av ansvaret. Vi måste satsa lika stor uppmärksamhet på en utbyggd elevdemokrati som på åtgärder för att möta lärarnas förändrade arbetssituation.

Jag tror att vi är överens om många av de åtgärder som här behöver genomföras, och jag tror att vi även är överens om att det är nödvändigt att om möjligt öka takten, så att redan den lärargeneration som nu tjänstgör ute i skolorna skall få uppleva åtgärder som underlättar arbetssituationen och skapar ökad trivsel för den.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ledighet från riksdagsgöromålen för deltagande i Nordiska rådets adertonde session i Reykjavik beviljades herrar *Helén, Hernelius, Arne Geijer, Palm* och *Lars Larsson*, fru *Segerstedt Wiberg*, herr *Paul Jansson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Eric Carlsson* och *Sundin* för tiden den 6—den 12 innevarande månad.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 12, angående överlåtelse av en fastighet i Jokkmokks kommun; och

nr 21, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut.

Interpellation ang. skatteflykt av utländska företag i Sverige

Herr WERNER (vpk) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Antalet utlandsägda företag i Sverige ökar. Det förefaller vara en utbredd företeelse att dessa bolag reglerar sina förbindelser med moderbolagen på ett sådant sätt, att de intar en särställning i skattehänseende gentemot svenska företag av motsvarande storlek och verkande inom samma bransch. När det exempelvis gäller bensin- och oljebolagen tycks moderbolagen vid sina leveranser betinga sig sådana priser, att de i Sverige verksamma bolagen praktiskt taget inte erlägger någon skatt alls. Även om förutsättningarna skiljer sig för andra typer av företag, kan förhållandet i sak vara likartat.

Följande uppgifter avser i Sverige verksamma bensin- och oljebolag, varav merparten i utländsk ägo. Uppgifterna gäller taxeringsåret 1969 (inkomståret 1968). För Texaco Oil AB saknas uppgifter.

Jämförelsen med det svenska Oljekonsumenterna — OK — ger en föreställning om problemets omfattning.

Dessa förhållanden måste anses oeffterrättliga och kan inte accepteras. Med det växande antalet utlandsägda företag kan det sammanlagda undanhållna skattebeloppet öka. I samband med den skattereform som skall genomföras bör åtgärder vidtas för att komma till rätta med undanhållande

Interpellation ang. skatteflykt av utländska företag i Sverige

Bolag	Omsättning kronor	Rörelse- intäkt kronor	Taxering till statlig in- komstskatt kronor
Koppartrans			
Försäljnings AB	171 491 584	319 726	0
Mobil Oil AB			
Sweden	140 198 732	1 335 731	0
Oljekonsumenterna			
— OK	820 785 305	3 166 547	2 253 600
Svenska BP			
Olje AB	1 035 100 000	513 064	0
Svenska Esso			
AB	1 027 000 000	2 086 499	0
Svenska Fina			
AB	26 451 464	58 221	0
Svenska Gulf AB	281 535 836	343 813	0
Svenska Murco			
Petroleum AB	49 544 218	344 079	0
AB Svenska Shell	1 199 304 662	635 174	0
AB Svenska Uno-X	86 900 000	633 950	178 820

av skattebelopp på vägar som här illustrerats.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Kan statsrådet upplysa om i vilken omfattning i Sverige verksamma utlandsägda företag undanhåller belopp från statlig och kommunal beskattning?

2. Avser statsrådet att vidta några åtgärder i syfte att hindra utlandsägda företag att undanhålla belopp från statlig och kommunal beskattning, och

kommer förslag härom i samband med den skattepolitiska reformen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spørsmål finge framställas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 15.52.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Fredagen den 6 februari

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Om effektivare kontroll av sjukhusapparatur

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr *Nymans* (fp) interpellation om effektivare kontroll av sjukhusapparatur, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Nyman har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för ökad kontroll av ny teknisk-medicinsk utrustning samt för noggrannare övervakning och bättre omvårdnad av sådan utrustning. I interpellationen framhålls särskilt behovet av kontroll i fråga om elektrisk utrustning.

Normer för elektrisk utrustning, fastställs av Svenska elektriska kommissionen. Tillsammans med denna kommission arbetar sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut — SPRI — på att få fram ett underlag för svenska normer för elektriska installationer på sjukhus. SPRI deltar även i ett internationellt normarbete, som behandlar säkerhet hos elektro-medicinsk apparatur. Vidare kommer SPRI i samarbete med kommerskollegium att i vår ge ut ett sammandrag av gällande elektriska säkerhetsföreskrifter avsett för tekniker inom sjukvården. SPRI ger också ut s. k. svenska sjukhusstandarder, vari olika inom sjukvården använda apparater m. m. specificeras. Slutligen kommer en av Svenska landstingsförbundet och SPRI tillsatt kommitté att inom kort publicera en rapport om den tekniska tjänstens omfattning och organisation vid sjukhusen.

I fråga om egenskapsredovisningen utför SPRI en rad undersökningar av teknisk-medicinsk apparatur, t. ex. EKG- och intensivvårdsapparater, pacemakers och dialysapparater. SPRI kommer även att kliniskt pröva röntgenapparater.

Det bör även framhållas att en specialutbildning i medicinsk teknik, som kommer att anordnas vid högskolan i Linköping, ger ökade möjligheter för sjukvårdshuvudmännen att få specialutbildad personal för skötsel och övervakning av teknisk-medicinsk utrustning.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Av svaret framgår att åtskilligt håller på att ske inom medicinsk teknik och när det gäller säkerhetsföreskrifter. Vi kommer att få ett underlag för svenska normer för elektriska installationer på sjukhus. Vi kommer att få sammandrag av gällande elektriska säkerhetsföreskrifter avsedda för tekniker inom sjukvården. Vi får en specifikation av svenska sjukhusstandarder för olika inom sjukvården använda apparater och dessutom en rapport om den tekniska tjänstens omfattning och organisation. Vidare skall röntgenapparater m. m. kliniskt prövas.

Herr talman! Någon har frågat: Hur länge skall det dröja, hur stora onödiga kostnader skall vi anse oss ha råd med, hur många olyckor skall inträffa, innan adekvata åtgärder vidtages? Herr statsrådet har svarat med att tala om vad som nu är att vänta, och jag är som

Om effektivare kontroll av sjukhusapparatur

interpellant tacksam för det positiva svaret och hoppas att åtgärderna skall få önskad effekt.

Men må det tillåtas mig att ändå ge några kommentarer till nuvarande förhållanden, som starkt motiverar skyndsamma åtgärder, inte minst då det gäller att skapa en organisation av specialutbildad personal för skötsel och övervakning av teknisk-medicinsk utrustning. Och då kanske jag i första hand inte tänker på högskoleingenjörer och licentiater utan på läroverksingenjörer.

Den medicinska tekniken inrymmer en rad av uppgifter från kvalificerad forskning till service av utrustningar, enkla och komplicerade. Vi vet att behovet av tekniker med viss medicinsk utbildning som kan utvälja, sköta, granska och kontrollera sjukhusens tekniska apparatur stiger i takt med den tekniska expansionen inom sjukvården. Men man måste tyvärr ändå säga att utvecklingen har gått relativt långsamt när det gäller att anställa teknisk personal på våra sjuk- och vårdanstalter. Jag är dock medveten om, herr talman, att en hel del pågår, att man håller på med försöksverksamhet vid Södersjukhuset, att man i Umeå har en särskild medicinsk-teknisk avdelning med åtta anställda, att man i Linköping planerar en central serviceverkstad och att det händer en hel del också i Lund och Malmö, men i stort har utvecklingen tyvärr gått litet för långsamt.

Det finns naturligtvis orsaker till detta. En orsak har framhållits vara att sjukvårdens organisation är splittrad på olika huvudmän. Man kanske också kan säga att staten tyvärr inte har gått före i utvecklingen på detta område. SPRI har hitintills kanske haft alltför små resurser för att följa upp den tekniska säkerheten på utrustningar och apparatur. Landstingens inköpscentral har tidigare saknat experter, speciellt i fråga om apparater. Jag vet emellertid att man helt nyligen har tillskapat en försäljningsorganisation för elektro-

nisk sjukhusapparatur. Och hur har statsrådet det inom sitt eget departement när det gäller medicinsk-tekniska experter? De centrala initiativen har låtit vänta på sig, och under tiden har landstingen i allmänhet, även om som jag nämnt det finns undantag, varit avvaktande i fråga om att anställa tekniker i den omfattning som skulle ha varit önskvärd.

Förutsättningen för en noggrannare övervakning och ett bättre underhåll av apparaturen vid sjukhusen och vårdanstalterna är att en organisation av sjukhusingenjörer byggs ut. Man måste väl ändå säga att med hänsyn till de stora kostnader som lagts ned i denna dyrbara apparatur — jag har hört siffran 10 miljarder kronor för de mobila utrustningarna i vårt land — skulle det vara väl värt att satsa på tekniker som ägnar tillbörlig vård åt dessa utrustningar. Främst tror jag att det gäller att fortbilda läroverksingenjörer som det nu finns god tillgång på.

Köparna, d. v. s. landstingen och sjukhusen, saknar troligen fortfarande tillräckliga upplysningar om den medicinska apparaturen och utrustningen och därtill också en egen uppfattning när det gäller att bedöma den ofta invecklade apparaturens funktion. Vad beträffar narkosutrustning har det tillsatts en arbetsgrupp för att utfärda säkerhetsbestämmelser. Anledningen var några olycksfall i mitten av 1960-talet. Villkor som borde ställas på en utrustning som bjuds ut av tillverkaren inom eller utom landet är att utrustningen noga prövats medicinskt, ett slags egenskapsredovisning och i vissa fall typgodkännande. Herr statsrådet har nu meddelat att SPRI kommer att kliniskt pröva röntgenapparater och att institutet redan i fråga om egenskapsredovisningar utför en rad undersökningar av viss teknisk-medicinsk apparatur. Jag är angelägen att framhålla att jag tror att denna verksamhet inte alltför mycket bör begränsas. Jag tror att mycket skulle vara att vinna om den blev

Om effektivare kontroll av sjukhusapparatur

mer omfattande än att kanske enbart gälla en och annan utrustning.

En organisation bestående av några tiotal tekniker med möjlighet att utnyttja befintliga laboratorier och med tid att utföra provning och kontroll av ny utrustning, skulle snart förhindra att undermåliga hjälpmedel släpps ut på marknaden. Vi behöver ett konsumentmedvetande hos beställarna, hos köparna, så att de själva kan kontrollera vad de får för slags utrustningar. Detta har nu i alltför stor utsträckning saknats inom vårt svenska sjukhusväsende. Det räcker inte att man köper service på kommersiell basis i samband med att utrustningarna beställs och att denna service endast omfattar en kort tid. Service behövs under så att säga hela livsperioden av våra utrustningar, om de inte skall fördäras.

Om man på sjukhusen hade bättre tillgång till opartisk teknisk personal, skulle det kunna medföra väsentliga besparingar, eftersom sådan utrustning är dyr och nu ofta inköps av icke sakkunniga. Det är inte lätt att välja rätt utrustning. Jag kan ge ett exempel: Det finns kardioskop som kostar 6 000 kronor; motsvarande instrument som används i andra sammanhang kostar kanske bara en fjärdedel. Det finns mycket stora besparingar att göra på detta område, om man har sakkunniga inköpare och beställare.

En annan allvarlig fråga är den vardagliga elsäkerheten. Respekten för de faror som är förknippade med elektrisk utrustning på våra sjukhus och vårdanstalter liksom överallt i samhället behöver verkligen höjas. Denna respekt är alltför låg i synnerhet på våra sjukhus, framhåller en del experter. Här behövs upplysning, föreskrifter och kontroll. Det finns med andra ord, herr talman, inom säkerhetsområdet på sjukhusen oerhört mycket att förbättra, liksom då det gäller upphandling av medicinsk apparatur och vård av den.

Herr talman! Det kommer troligen att ta relativt lång tid innan en effektiv

organisation av tekniker på våra sjukhus blir funktionsduglig och klar. Egen-skapsredovisning och krav på typbesiktning fordrar däremot inte så lång tid att organisera, och det kan omedelbart ge effekt. Det vore därför värdefullt att man till att börja med satte in sin kraft på att få fram en sådan egen-skapsredovisning, vilket också antytts i socialministerns svar.

Min förhoppning är att statsrådet genom nu angivna och även andra åtgärder ser till att det skapas en ökad säkerhet inom sjukvårdsväsendet och att vi får erforderligt underhåll av medicinsk-teknisk utrustning.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång att få tacka statsrådet för svaret.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Det är säkerligen så att vi här har ett område där mycket är att göra. På den punkten delar jag herr Nymans mening. Tillkomsten av SPRI var i sig själv ett uttryck för att bl. a. den tekniska utvecklingen nu kräver alldeles speciella åtgärder och insatser. SPRI verkar ju i hög grad på detta fält. Jag har i korthet redovisat en del av de aktiviteterna.

Herr Nyman säger att det går långsamt då det gäller att anställa tekniker på sjukhusen. Det är möjligt, men jag vill parentetiskt säga till herr Nyman att det inom detta område har inrättats ingenjörstjänster på statens eget sjukhus, KS. Där har vi också en institution för medicinsk-teknisk utveckling. Det är alltså mycket på gång. Men vad som är intressant på detta område är naturligtvis att just den teknisk-medicinska utvecklingen har gått så kolossalt fort under 1960-talet. Detta i sig självt uppfordrar ju huvudmännen till specifika och speciella insatser. Dessa insatser är nu under planering där man inte redan har etablerat konkreta åtgärder, vilket är fallet på åtskilliga håll.

Jag vill slutligen, herr talman, endast hänvisa till att jag i mitt interpellation

Interpellation ang. stadsplanefrågor och riksplanering vid lokalisering av industrier till västkusten

tionssvar påpekat att SPRI utför en säkerligen mycket viktig och värdefull egenskapsredovisning av teknisk-medicinsk apparatur av särskilt det slag som är av stor betydelse, t. ex. EKG- och intensivvårdsapparater, pacemakers och dialysapparater, som vi alla vet är känsliga tekniska instrument men utomordentligt viktiga och värdefulla för de medicinska insatserna.

Herr talman! Jag tror att herr Nyman har tagit upp en viktig fråga i sin interpellation till mig och att det är ett område som kräver fortsatt uppmärksamhet och fortsatta insatser.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag är glad över det sätt på vilket socialministern har behandlat detta problem. Det råder inga delade uppfattningar mellan socialministern och mig i fråga om att detta är ett viktigt område och att det finns utomordentligt mycket att uträtta här.

När jag säger att det har gått långsamt, är jag också medveten om att det rör sig om en stor organisation och att det är olika organ som har att bestämma. Men det är kanske inte okänt för socialministern att man i Göteborg vid Chalmers har utbildat ett 40-tal civilingenjörer till sjukhusingenjörer och att det hittills varit rätt svårt att placera dessa, åtminstone enligt en notis som jag såg i fjol. Det går alltså litet trögt. Det beror kanske på att man inte har fått några anvisningar centralt, men i den mån sådana anvisningar utfärdas och efter den utredning, som ligger färdig och som jag faktiskt fått tillfälle att ta del av i dag, kanske anställandet av tekniker tar fart och vi sålunda får en organisation som kommer att fylla en stor uppgift.

Statsrådet Aspling och jag har, som sagt, inga delade uppfattningar i denna fråga. Jag önskar att socialministern skall få uppleva framgång inom detta område.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl Maj:ts proposition nr 12, angående överlåtelse av en fastighet i Jokkmokks kommun.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 21, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1969 vid dess femtiotredje sammanträde fattade beslut.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

nr 5, angående verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1969; ävensom

första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av verkställd granskning av riksdagens ombudsmäns ämbetsförvaltning.

Interpellation ang. stadsplanefrågor och riksplanering vid lokalisering av industrier till västkusten

Herr SKÅRMAN (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! I april 1964, då striden stod hård om skogsägarnas planerade sulfatfabrik vid Lahäll i Värö, ställde jag en enkel fråga till dåvarande kommunikationsministern om en översiktlig riksplanering av i första hand våra kusttrakter. Avsikten var att genom en sådan plan i grova drag lämna besked om var fältet var fritt för olika slag av markutnyttjanden och därigenom undvika sådana överraskningar, ingrepp i människors planer och upprivande

Interpellation ang. stadsplanefrågor och riksplanering vid lokalisering av industrier till västkusten

motsättningar, som bl. a. massafabriken i Värö åstadkom. I svaret konstaterade statsrådet Skoglund, att det rörde sig om en fråga av mycket stor räckvidd men påpekade även att ett stort material var samlat i kustkommunernas generalplaner och i de regionplaner, som omfattar kustbygder. Men inget hände.

Tillsammans med några andra riksdagsmän återkom jag därför till saken i en motion året därpå. I denna begärdes en "översiktlig riksplanering av i första hand våra kusttrakter". Motionen fick stöd av remissmyndigheterna och fick av allmänna beredningsutskottet en s. k. välvillig skrivning, däri man gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Men åtminstone utåt syntes inget hända, varför jag fann mig föraniåten att i februari 1966 framställa en interpellation, som besvarades onsdagen den 25 maj med i huvudsak hänvisning till ett föredrag inför Föreningen för samhällsplanering två dagar tidigare.

Dåvarande kommunikationsministern Palme ställde därvid i utsikt en riksomfattande markanvändningsplan och meddelade, att arbetet med hur planeringen skulle organiseras pågick inom departementet. Detta resulterade i studier inom kommunikationsdepartementet genom en riksplaneringsgrupp, som i juni 1969 under rubriken Fysisk riksplanering i tre häften, som kommit riksdagsmännen till handa, redovisade sina "Förarbeten för riksomfattande översiktlig fysisk planering, materialredovisning juni 69".

Men när naturvårdsverket i oktober 1968 med anledning av planerad industrialisering av Brofjordenområdet vid Sjöbol-Humlekärr i Lysekils stad efterfrågar hur denna lokalisering stämmer med den översiktliga länsplaneringen kan länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i denna del blott svara: "Någon fysisk översiktlig länsplanering föreligger icke för länet." Trots detta och fastän det rör sig om landets kanske

allra förnämsta fritidsregion kan länsstyrelsen genom länschefen, men med reservation från förutom föredraganden alla övriga som deltagit i ärendets slutliga behandling, tillstyrka lokalisering av oljeraffinaderi m. m. till Brofjorden. Därmed hade man även här åstadkommit en upprivande strid mellan å ena sidan främst Lysekils stad och å andra sidan de markägare som, ehuru de flesta är enligt lag icke direkt berörda sakägare, dock ser både sin trivsel och sina fastighetsvärden hotade.

Frågan har emellertid även ett mera allmänt och principiellt intresse. När länets naturvårdsråd tillstyrker lokaliseringen i yttrande den 24 september 1968 så gör man det med den reservationen att en lokalisering av OK-raffinaderiet till Brofjorden "icke får föregripa den nödvändiga och pågående riksplaneringen". Jag har ovan redovisat hur långt riksplaneringen hunnit och för att icke föregripa denna borde således med lokaliseringen anstå. Icke desto mindre har man gått i författning om antagande av stadsplan. Dess fastställelse i befintligt skick har icke kunnat tillstyrkas av överlantmätaren och har av länsarkitekten alls icke kunnat tillstyrkas. Icke desto mindre har länsstyrelsen om ock på vissa villkor tillstyrkt dess fastställelse och den 1 december 1969 översänt ärendet till civildepartementet.

Överlantmätaren påpekar i sitt yttrande rent allmänt hur man genom Lysekilslokaliseringen bildar en kedja av miljövådliga industrier från massafabriken vid Lahäll med atomkraftverket i Ringhals, via Göteborg 5 mil norr där om, via Stenungsund 4 mil norr om Göteborg, via Brofjorden 4 mil norr om Stenungsund, via den tänkta plutoniumfabriken vid Sannäs, 5 mil norr om Brofjorden till Idefjorden (Halden) vid norska gränsen 4 mil norr om Sannäs. Då enligt professor Brosset luftföreningen från en industri av ovanstående

Interpellation ang. stadsplanefrågor och riksplanering vid lokalisering av industrier till västkusten

art har en verkningsradie på 2 mil så täcks praktiskt taget hela kustremsan in.

Behandlingen av hela ärendet, som sålunda renodlats till en stadsplane-fråga, är full av motsättningar och reservationer.

Enligt sjöfartsverket finns t. ex. inte något hamnläge med bättre angränsnings- och inseglingsförhållanden på Västkusten än Brofjorden. Enligt professor Curt Falkemos undersökningar och beräkning av strömmar och avdrift "erfordras den yttersta kallblodighet och skicklighet hos befäl och lots" för att lyckas med en supertanker i dessa vatten skulle betyda. Här skall enligt uppgift dock en förutsättningslös utredning ske, och jag förutsätter att denna måste föregå stadsplaneärendets slutbehandling.

Värre torde vara att i hela detta stora och komplicerade ärende inte redovisas några företagsekonomiska eller kommunalekonomiska utredningar. Hur gärna man än skulle önska Lysekilsområdet och hela norra Bohuslän en industrilokalisering, om ock av mindre nedsmutsande och riskfyllda industrier, så kan man inte undgå att konstatera de stora ekonomiska åtaganden, som staden påtagit sig och som bort redovisas i en ekonomisk kalkyl till stadsplanen. Man är även frestad att instämma i länsarkitektens yttrande, när han säger: "Inte ens för det alternativ som OK nu sedan länge varit inriktad på har emellertid material tagits fram som möjliggör en mera total samhällsbedömning, och underlaget för jämförelse mellan denna lokalisering och tänkbara alternativ ger i flera avseenden utrymme endast för förmodanden."

Vidare finns vid en sådan jämförelse inga ekonomiskt uppskattade värden på de ytterst dyrbara natur- och fritidstillgångar, som här delvis går till spillo men framför allt ställs i riskzon.

Med stöd av vad jag ovan anfört och med hänsyn till de stora värden det gäller och de risker en lokalisering till Brofjorden av detta slag oundvikligen medför för både direkt berörda parter och en bredare allmänhet hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för civildepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet det möjligt att avgöra komplicerade och kontroversiella stadsplanefrågor utan att avvakta riksplaneringen?

2. Om så anses möjligt, bör inte före ärendets slutbehandling detsamma kompletteras med företagsekonomiska och kommunalekonomiska utredningar så att en totalbedömning av lokaliseringen kan ske?

3. Har statsrådet till sitt förfogande vid bedömningen metoder, som möjliggör att sätta ett pris på naturen, eller hur bedömes denna komponents värde i sammanhanget?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.20.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert